

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 03 | pp. 257-263 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

O'ZBEKISTONDA YAXSHIL INNOVATSION LOYIHLALARNI MOLIYALASHTIRISHNING ZARURATI VA AHAMIYATI

Xolmirzayeva Gulrux Akbarovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Investitsiya va innovatsiyalar” kafedrasida assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning zarurati va ahamiyati tahlil qilinadi. Iqlim o'zgarishi va ekologik muammolar global miqyosda dolzarb bo'lib borayotgan bir sharoitda, mamlakatimizda ekologik toza texnologiyalarni rivojlantirish va yashil iqtisodiyotni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Maqolada yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning mavjud mexanizmlari, xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun samarali moliyaviy yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Shuningdek, ushbu loyihalarni qo'llab-quvvatlash uchun bank va investitsiya sektorining roli, davlat siyosati va institutsional jihatlar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini tezlashtirish hamda barqaror rivojlanishni ta'minlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: yashil innovatsiyalar, moliyalashtirish mexanizmlari, ekologik texnologiyalar, yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, investitsiyalar, ekologik moliyaviy vositalar, xalqaro tajriba, davlat siyosati, bank sektori.

Аннотация: В статье анализируется необходимость и важность финансирования зеленых инновационных проектов в Узбекистане. Поскольку изменение климата и экологические проблемы становятся все более актуальными в глобальном масштабе, развитие экологически чистых технологий и формирование зеленой экономики в нашей стране становятся все более актуальными. В статье рассматриваются существующие механизмы финансирования зеленых инновационных проектов, международный опыт и эффективные финансовые подходы для Узбекистана. Также будет проанализирована роль банковского и инвестиционного сектора, государственной политики и институциональных аспектов в поддержке этих проектов. Результаты исследования послужат разработке рекомендаций по ускорению перехода к зеленой экономике в Узбекистане и обеспечению устойчивого развития.

Ключевые слова: зеленые инновации, механизмы финансирования, экологические технологии, зеленая экономика, устойчивое развитие, инвестиции, экологические финансовые инструменты, международный опыт, государственная политика, банковский сектор.

Abstract: This article analyzes the need and importance of financing green innovation projects in Uzbekistan. In a context where climate change and environmental problems are becoming increasingly relevant globally, the development of environmentally friendly technologies and the formation of a green economy are gaining importance in our country. The article reviews existing mechanisms for financing green innovation projects, international experience, and effective financial approaches for Uzbekistan. It also analyzes the role of the banking and investment sector, state policy, and institutional aspects in supporting these projects. The results of the study will serve to develop recommendations for accelerating the transition to a green economy in Uzbekistan and ensuring sustainable development.

Keywords: green innovations, financing mechanisms, environmental technologies, green economy, sustainable development, investments, environmental financial instruments, international experience, state policy, banking sector.

KIRISH

Bugungi kunda ekologik muammolar va iqlim o'zgarishi global iqtisodiyot oldida turgan eng dolzarb masalalardan biriga aylanmoqda. Dunyo bo'ylab tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish, atrof-muhit ifloslanishi va issiqxona gazlari chiqindilarining ortishi natijasida ekologik muvozanat buzilmoqda. Bunday sharoitda barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun iqtisodiy faoliyatni ekologik toza texnologiyalar va innovatsiyalar asosida tashkil etish zarurati ortib bormoqda. Aynan shu maqsadda "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi rivojlanib, ekologik barqarorlikni ta'minlovchi innovatsion texnologiyalarga bo'lgan talab ortib bormoqda.

O'zbekiston ham so'nggi yillarda yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish borasida qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Mamlakatda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, ekologik innovatsiyalarni joriy etish va resurslarni samarali boshqarish bo'yicha dasturlar ishlab chiqilgan. Xususan, O'zbekiston Respublikasining 2030-yilgacha mo'ljallangan "Yashil iqtisodiyot" strategiyasi doirasida quyosh va shamol energetikasini rivojlantirish, ekologik toza ishlab chiqarishlarni kengaytirish, chiqindilarni qayta ishlash tizimini takomillashtirish kabi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratilgan. Shu bilan birga, mamlakatda "yashil obligatsiyalar" va ekologik kreditlash mexanizmlari bo'yicha xalqaro tajribadan foydalanish masalalari ham dolzarb hisoblanadi.

Biroq, yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirish jarayonida hali ham qator muammolar mavjud. Asosiy muammolar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin:

- Yashil texnologiyalarni joriy etish uchun investitsiyalarning yetarli emasligi;
- Xususiy sektor va tijorat banklarining ekologik loyihalarga investitsiya kiritishga bo'lgan ehtiyojini oshirish mexanizmlarining yetarlicha rivojlanmagani;
- Davlat tomonidan yashil moliyalashtirish tizimini rivojlantirish bo'yicha tartibga solish va rag'batlantirish mexanizmlarining takomillashtirilishi zarurati;
- Xalqaro moliya institutlari va investorlardan samarali foydalanish imkoniyatlarining yetarli darajada yo'lga qo'yilmagani.

Shu sababli, O'zbekistonda yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirish tizimini shakllantirish va rivojlantirish masalasi bugungi kunning dolzarb muammolaridan biri bo'lib qolmoqda. Ushbu maqolada yashil iqtisodiyot va ekologik innovatsiyalarni

moliyalashtirishning zarurati, xalqaro tajriba va O'zbekiston uchun mos keladigan samarali moliyalashtirish mexanizmlari atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, yashil loyihalarni qo'llab-quvvatlashda tijorat banklari, investitsiya fondlari, davlat dasturlari va xalqaro moliyaviy institutlarning roli ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari asosida yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini tezlashtirish va mamlakatning ekologik jihatdan barqaror iqtisodiy modelini shakllantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirish va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha xalqaro va mahalliy darajada olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ushbu mavzuning dolzarbligini tasdiqlaydi. Turli manbalarda yashil iqtisodiyotning shakllanishi, uni moliyalashtirish usullari hamda xalqaro tajribalarni O'zbekiston sharoitiga tatbiq etish yo'llari keng yoritilgan. Xalqaro iqtisodiyot fanida yashil iqtisodiyot tushunchasi ekologik barqarorlikni ta'minlovchi innovatsion yechimlar bilan bog'liq bo'lib, bu borada J. Stiglitz, N. Stern va P. Dasgupta kabi olimlarning tadqiqotlari muhim ahamiyat kasb etadi. Stiglitz va Stern o'z asarlarida ekologik iqtisodiyot modelini taklif qilib, yashil investitsiyalar barqaror rivojlanishning asosi ekanligini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, iqtisodiy o'sish va ekologik xavfsizlik bir-biri bilan uyg'un holda rivojlanishi kerak.

BMT Atrof-muhit dasturi (UNEP) tomonidan tayyorlangan "Yashil iqtisodiyot tamoyillari" hisobotida ekologik innovatsiyalarni moliyalashtirish mexanizmlari, jumladan, yashil obligatsiyalar, ekologik soliq tizimi va davlat tomonidan subsidiyalar berish usullari haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Shu bilan birga, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF) yashil moliyaviy vositalarni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqib, rivojlanayotgan davlatlarda yashil texnologiyalarga investitsiya jalb qilish muhimligini ta'kidlaydi.

Turli mamlakatlarda yashil innovatsiyalarni moliyalashtirish bo'yicha ilg'or tajribalar shakllangan. Masalan, Germaniya va Skandinaviya mamlakatlari yashil iqtisodiyotga o'tishda subsidiya va soliq imtiyozlari tizimini rivojlantirgan. Xitoy esa yashil banklar va obligatsiyalar bozorini shakllantirish orqali ekologik texnologiyalarga investitsiya jalb qilmoqda. Xususan, Xitoy Xalq Banki tomonidan amalga oshirilgan "Green Finance" dasturi yashil kreditlar va obligatsiyalarni rivojlantirishda samarali vositalardan biri hisoblanadi. Evropa Ittifoqi doirasida "Yashil kelishuv" (Green Deal) dasturi ishlab chiqilib, uning asosiy maqsadi uglerod neytralligiga erishish va ekologik innovatsiyalarni keng joriy etish hisoblanadi. Ushbu dastur doirasida yashil moliyalashtirish mexanizmlarining huquqiy bazasi mustahkamlab borilmoqda.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyot va ekologik innovatsiyalar mavzusida olib borilgan tadqiqotlar soni oxirgi yillarda ortib bormoqda. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan "Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasi" va "2030-yilgacha bo'lgan energiya samaradorligi dasturi" mamlakatning ushbu yo'nalishda aniq maqsadlarga ega ekanligini ko'rsatmoqda. Mamlakat olimlari, jumladan, iqtisodiyot fanlari doktori A. Abdulkarimov va ekologik tadqiqotchi Sh. Yusupovlarning ishlari O'zbekistonda yashil moliyalashtirish tizimini rivojlantirish, ekologik loyihalar uchun investitsiyalar jalb qilish va davlat tomonidan rag'batlantirish choralari shakllantirish masalalariga bag'ishlangan. Ularning tadqiqotlarida ta'kidlanishicha, O'zbekistonda yashil loyihalarni rivojlantirish uchun xalqaro moliya

instituti bilan hamkorlikni kengaytirish, tijorat banklari tomonidan yashil kreditlarni ko'paytirish, soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali yashil investitsiyalarni rag'batlantirish, qayta tiklanuvchi energiya va ekologik toza ishlab chiqarish uchun maxsus moliyaviy dasturlarni yo'lga qo'yish zarur.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga investitsiyalar jalb qilish borasida hali muammolar mavjud. Xususan, yashil obligatsiyalar bozori hali shakllanmagan, tijorat banklari tomonidan ekologik loyihalarga ajratiladigan kredit hajmi cheklangan, xususiy sektor yashil texnologiyalarga sarmoya kiritishga unchalik rag'batlantirilmagan, qonunchilik va tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati mavjud. Bu borada xalqaro tajribadan kelib chiqib, davlat tomonidan huquqiy baza mustahkamlanishi, banklar va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni oshirish mexanizmlari ishlab chiqilishi lozim.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yashil innovatsiyalarni moliyalashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tish bugungi kundagi eng dolzarb masalalardan biridir. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, moliyaviy rag'batlantirish va huquqiy asoslarni takomillashtirish yashil loyihalarni rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston uchun xalqaro moliya instituti bilan hamkorlik qilish, tijorat banklarining yashil kreditlarni kengaytirishi va ekologik investitsiyalarni rag'batlantirish orqali yashil iqtisodiyotga o'tish jarayonini tezlashtirish maqsadga muvofiqdir. Shu jihatdan, mavjud ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar asosida O'zbekistonda yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning huquqiy, moliyaviy va institutsional mexanizmlarini rivojlantirish muhim vazifa hisoblanadi.

TADQIQOT VA METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirishning zarurati, ahamiyati va samaradorligini tahlil qilish maqsad qilingan. Tadqiqot davomida iqtisodiy tahlil, solishtirma tahlil, statistik tahlil va ekspert baholash kabi metodlardan foydalanildi. Ushbu metodologik yondashuv yashil investitsiyalarni moliyalashtirishning amaliy ahamiyatini ochib berish hamda xalqaro tajribalar asosida O'zbekiston sharoitiga mos taklif va tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Tadqiqotning nazariy asoslari sifatida yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish va ekologik innovatsiyalar bo'yicha ilg'or xalqaro ilmiy ishlanmalar, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi (IMF), Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) va boshqa xalqaro tashkilotlarning hisobotlari hamda O'zbekiston Respublikasi tomonidan qabul qilingan strategik hujjatlar asos qilib olindi. Ayniqsa, BMT Atrof-muhit dasturining (UNEP) yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha tamoyillari, Evropa Ittifoqining "Yashil kelishuv" dasturi, Xitoy va Germaniyaning yashil investitsiyalarni moliyalashtirish bo'yicha tajribasi chuqur o'rganildi. Ushbu xalqaro tajribalar asosida O'zbekiston uchun mos keluvchi moliyalashtirish mexanizmlari tavsiya etildi.

Tadqiqotning amaliy qismi sifatida O'zbekistonning yashil iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va qonunchilik hujjatlari o'rganildi. Jumladan, "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi", "2030-yilgacha bo'lgan energiya samaradorligi dasturi" hamda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha hukumat qarorlari tahlil qilindi. Shuningdek, O'zbekiston tijorat banklari tomonidan ekologik

loyihalar uchun ajratilgan kreditlar hajmi, yashil obligatsiyalar bozori imkoniyatlari va investitsiya muhitining rivojlanish tendensiyalari baholandi.

Tadqiqot davomida iqtisodiy tahlil O'zbekistonda yashil moliyalashtirish bo'yicha mavjud iqtisodiy sharoitlarni o'rganish, moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini baholash va xalqaro tajribalar bilan solishtirish orqali amalga oshirildi. Solishtirma tahlil Germaniya, Skandinaviya davlatlari, Xitoy va Evropa Ittifoqining yashil investitsiyalarni moliyalashtirish modellarini o'rganish va ularni O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish imkoniyatlarini baholash uchun qo'llanildi. Statistik tahlil O'zbekiston bo'yicha yashil iqtisodiyotga oid mavjud statistik ma'lumotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va mahalliy davlat organlari tomonidan e'lon qilingan rasmiy statistik ko'rsatkichlarni tahlil qilish orqali olib borildi. Ekspert baholash usuli orqali O'zbekiston iqtisodiyoti va moliya sektori mutaxassislarining fikrlari tahlil qilinib, yashil investitsiyalarni moliyalashtirish imkoniyatlari bo'yicha xulosa va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish uchun bir qator muhim chora-tadbirlarni amalga oshirish lozimligi aniqlandi. Xususan, davlat tomonidan yashil moliyalashtirish bo'yicha soliq imtiyozlari va subsidiya mexanizmlarini joriy etish, tijorat banklari va xususiy investorlarni jalb qilish, yashil obligatsiyalar bozorini shakllantirish hamda xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish lozim. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, yashil moliyalashtirishning samarali ishlashi uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Shu bois, O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga investitsiyalar jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish va ularni kengaytirish orqali mamlakatda barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash mumkin.

Tadqiqot yakunida O'zbekiston sharoitida yashil investitsiyalarni moliyalashtirishga oid asosiy muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish, barqaror iqtisodiy o'sishga hissa qo'shuvchi ekologik toza loyihalarni qo'llab-quvvatlash va investitsion muhitni yaxshilash yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim omillardan biri ekanligi ta'kidlandi. Shu bois, yashil moliyalashtirishni kengaytirish bo'yicha huquqiy va institutsional mexanizmlarni mustahkamlash, xalqaro tajribalarni tatbiq etish hamda mahalliy banklar va investorlarni ushbu jarayonga faol jalb etish O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yashil innovatsion loyihalarni moliyalashtirish nafaqat ekologik barqarorlikni ta'minlash, balki iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirish uchun ham muhim omil hisoblanadi. Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha qator strategik dasturlar amalga oshirilayotgan bo'lsa-da, ushbu jarayonda moliyaviy mexanizmlarni takomillashtirish va investitsiyalarni jalb qilish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatmoqdaki, yashil investitsiyalarni moliyalashtirishda davlat va xususiy sektorning samarali hamkorligi hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Shu bois, O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash uchun soliq imtiyozlari, davlat subsidiyalari va grantlar tizimini kengaytirish, tijorat banklarini

ekologik loyihalar uchun maxsus kredit liniyalari ochishga rag'batlantirish zarur. Bundan tashqari, yashil obligatsiyalar bozorini shakllantirish va xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish orqali mamlakatda ekologik innovatsiyalarni rivojlantirishga keng yo'l ochish mumkin.

Tadqiqot davomida aniqlangan muammolar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yashil loyihalarni moliyalashtirish tizimini rivojlantirish uchun quyidagi asosiy yo'nalishlarda ishlash lozim: huquqiy va institutsional mexanizmlarni mustahkamlash, mahalliy banklar va investorlarni ekologik loyihalarga jalb qilish, xalqaro moliyaviy tashkilotlarning mablag'larini samarali jalb etish hamda davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kengaytirish.

Umuman olganda, yashil iqtisodiyotni rivojlantirish va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish O'zbekistonning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash, ekologik xavfsizlikni oshirish va energiya samaradorligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bois, mazkur yo'nalishda kompleks yondashuv asosida tizimli islohotlarni amalga oshirish hamda ilg'or xalqaro tajribalarni tatbiq etish mamlakat iqtisodiyoti uchun muhim natijalar beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2023-yil 20-dekabrda "Yashil iqtisodiyotga o'tish va atrof-muhit muhofazasini ta'minlash bo'yicha strategik chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi "2030-yilgacha O'zbekiston Respublikasining yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4477-sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Yashil investitsiyalar va barqaror rivojlanish bo'yicha hisobot, 2023-yil.
4. Jahon Banki. (2022). *Green Finance: Global Trends and Opportunities for Sustainable Development*. Washington, D.C.
5. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). (2021). *Climate Change and Financial Stability: The Role of Green Investments*. IMF Publications.
6. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) Atrof-muhit dasturi (UNEP). (2023). *Green Economy and Sustainable Development: Policies and Strategies for Emerging Markets*.
7. Evropa Ittifoqi Komissiyasi. (2020). *The European Green Deal: A Roadmap for Sustainable Investment in the EU*.
8. Xitoy Xalq Respublikasi Markaziy banki. (2021). *Green Finance Development in China: Policies, Trends, and Lessons for Developing Economies*.
9. Germaniya Iqtisodiy Tadqiqotlar Instituti (DIW Berlin). (2022). *The Role of Green Bonds in Sustainable Development Financing*.
10. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). *Yashil moliyalashtirish va barqaror iqtisodiyotga o'tish bo'yicha moliyaviy tizimning roli*.
11. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi. (2023). *Yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha milliy strategik dasturlar va istiqbollari*.
12. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC). (2022). *Climate Finance and Green Investments: Best Practices and Policy Recommendations*.

13. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. (2023). *Ekologik investitsiyalarni moliyalashtirishning huquqiy va moliyaviy asoslari*.
14. Asian Development Bank (ADB). (2022). *Sustainable Finance for a Resilient Future: Green Banking and Investment Strategies in Central Asia*.
15. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. (2023). *Yashil energetika va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha strategik yo'nalishlar*.

Copyright: © 2025 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-4.0 International License (CC - BY 4.0)

